CZU: 39(498)(092)
DOI: 10.5281/zenodo.3780020

Tatiana BUTNARU
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

ALECU RUSSO: DESCHIZĂTOR DE DRUMURI ÎN POEZIA POPULARĂ

Alecu Russo: road opener in popular poetry

Abstract: In this article, A. Russo’s contribution to the study of popular poetry found expression. A. Russo contributed to the research of the popular artistic treasure, elaborated studies and materials on the importance of local folklore, made substantial efforts to capitalize on the literary heritage of oral folk creation in accordance with the desideratum of the time, to discern in the vibrations of the popular soul the most noble patriotic impulses and, in this way, to reveal some fundamental aspects of the existence of Romanians in these lands.

Keywords: popular artistic treasure, spiritual heritage, artistic synthesis, archetypal variants, existential myth, anonymous genius, popular ballad.

Rezumat: În articolul de față și-a găsit expresie aportul lui A. Russo la studierea poeziei populare. A. Russo a contribuit la cercetarea tezaurului artistic popular, a elaborat studii și materiale referitoare la importanța folclorului autohton, a depus eforturi substanțiale în vederea valorificării moștenirii literare a creației populare orale în conformitate cu deziderate-le epocii, pentru a desluși în vibrațiile sufletului popular cele mai nobile elanuri patriotice și, în felul acesta, a dezvălui aspecte fundamentale de existență a românilor pe aceste meleaguri.

Cuvinte cheie: tezaur artistic popular, moștenire spirituală, sinteză artistică, variante arhetip, mit existențial, geniu anonim,balada populară.

Intrat în conștiința artistică românească cu numele de „ostaș al propășirii”, A. Russo și-a adus aportul la valorificarea tezaurului artistic popular, a elaborat studii și materiale referitoare la importanța folclorului autohton. Interesul pentru poezia populară se manifestă în conștiința estetică a lui A. Russo în funcție de idealul patriotic al unității și demnității naționale, așa cum sublinia autorul întru confirmarea românismului pe aceste meleaguri, contribuind la realizarea dezideratelor majore ale epocii promovate de generația sa. Opinie vehiculată de A. Russo, „Suntem un amestec de urmași ai romanilor și coborâtorii lui Decebal” (Nastasiu, p. 5), certifică ideea unui patriotism izvorât din substraturile creativității populare. Iar ***Cântarea României***, o lucrare de referință în literatura noastră, cântecul de lebăda a lui A. Russo este

BDD-A31206 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:00 UTC)

„lacrima românului” izvorâtă din doine şi balade, din tezaurul bogăţiei noastre spirituale, este răvăşirea unui cosmos marcat de vicisitudinile istoriei, aşa cum se prezintă capodopera eminesciană ***Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie*.**

Alături de bardul de la Mircești, cât şi de alţi reprezentanţi ai mişcării paşoptiste, A. Russo acordă folclorului o dublă valoare: una documentară şi alta estetică. Din această perspectivă, au fost depuse eforturi în vederea descoperirii şi valorificării tezaurului nostru folcloric, pentru a desluşi în vibraţiile sufletului popular, cele mai nobile elanuri patriotice şi, în felul acesta, a dezvălui aspecte fundamentale de existenţă a românilor pe aceste meleaguri.

Călătoriile prin munţii Moldovei din toamna anului 1842 au constituit un prilej fericit atât pentru cercetările folclorice pe teren, dar şi pentru aprofundarea sentimentelor patriotice, de care era însufleţit scriitorul la momentul oportun. Aflat în preajma priveliştilor carpatine şi manifestând un sentiment de veneraţie faţă de natura splendidă a ţării sale, precum şi faţă de oamenii din popor, ale căror virtuţi spirituale le admira în permanenţă, toate acestea îl vor determina pe A. Russo spre a descoperi neprețuitele comori ale creativităţii populare.

Surghiunit la mănăstirea Soveja, în ţinutul Focşanilor, A. Russo se orientează spre o cunoaştere mai profundă a datinilor, tradiţiilor populare, a diferitor creaţii folclorice interpretate de rapsozii populari. Menţiunile de ordin etnografic elaborate de A. Russo se sprijină pe valoarea documentară, istorică a folclorului autohton, îşi trag originea din cronicile străvechi şi cântecele bătrâneşti, prin rostirea orală a doinelor, baladelor populare moştenite din străbuni. Convorbirile cu oamenii locului l-au orientat pe A. Russo să dezvăluie calităţile indispensabile ale artei noastre tradiţionale, să ajungă la nişte aserţiuni cu caracter generalizator, ce relevă evoluţia spirituală a poporului, accentuând ideea că „poezia poporală este întâia fază a civilizaţiei unui neam, ce se trezeşte la lumina vieţii” (Russo, p. 282). În această ordine de idei, studiul **Poezia poporală** este unul de referinţă în ceea ce priveşte determinarea semnificaţiei istorice a folclorului românesc, este o lucrare despre forţa creatoare a geniului anonim şi perenitatea patrimoniului nostru estetic naţional. Constatarea „Datinile, poveştile, muzica sunt arhivele popoarelor... Cu ele oricând se poate reconstrui trecutul întunecat” (Russo, p. 281), conţine o cheie către o „matrice stilistică” originară exprimată prin ideea că poezia populară este expresia cea mai vie a specificului naţional, orientată spre a lua în dezbatere o complexitate de probleme etice, estetice, cognitive, pentru a lămuri despre „originea limbii noastre, de naşterea naţionalităţii române, de plecările naturii cu care este înzestrat poporul şi de luptele ce le-au susţinut coloniile romane pân-a nu se preface în locuitori de astăzi ai vechei Dacie” (Russo, p. 281).

Studiul **Poezia populară** are o semnificaţie majoră, scriitorul încearcă să facă primele generalizări asupra materialului folcloric adunat şi propune chiar şi o clasificare a scrierilor populare. Astfel, A. Russo precizează că „poporul împarte poeziile sale în cântece bătrâneşti, în cântece de frunză, în doine şi hore”, adăugând că „cele mai multe balade ce le avem datează de la secolii XVI – XVII şi XVIII, precum: Toma Alimoş, Gruia Grozovan, Codreanul, Chimciu, Novac etc” (Russo, p. 282). Prin textele folclorice

BDD-A31206 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:00 UTC)

enumerate, autorul studiului respectiv încearcă să reconstituie anumite împrejurări istorice şi să comenteze evenimentele înscrise în analele timpului, ca să facă o punte de legătură cu lucrarea ***Cântarea României***, capodoperă în care gloria de odinioară a strămoşilor se înscrie într-un spaţiu mitic generator de idei şi simboluri poetice, aducându-ne spre un univers de simboluri apropiat de „viziunea prin suflet a unui fenomen primar” (Bălăeţ, p. 35). Aserţiunea „... arătările se făceau cu o mână pe coarnele plugului şi cu una pe pală” (Russo, p. 283) determină esenţa unei lumi mitice, arhaice, în strânsă legătură cu un vădit cult al strămoşilor,al istoriei, al originilor, trăit durut şi deschis, cu deplină cunoaştere a conştiinţei de sine. Poezia populară, în această ordine de idei, oferă nişte perspective de „prescriere de stareamorală, de obiceiurile vieţii intime şi de organizarea soţială a Principatelor” (Russo, p. 285).

În ipostază de cunoscător profund al folclorului autohton, Alecu Russo era întru totul îndreptăţit ca să-şi exteriorizeze preţuirea, pe care o avea faţă de acele neîntrecute frumuseţi, imagini de o adevărată măiestrie artistică, datini uitate în negura anilor fixate în textele populare, pentru a se exprima cu deplină certitudine: „Între diferitele neamuri răspândite pe malurile Dunării, niciunul nu are ca neamul românesc, o poezie populară atât de originală, atât de variată, atât de frumoasă şi atât de strâns unită cu suvenirele anticităţii” (Russo, p. 281). Elogiul pe care A. Russo îl aduce poeziei populare, privită fiind drept o expresie artistică a spiritualităţii neamului românesc, este de fapt, un elogiu adus spiritului viu al poporului, capacităţii sale creatoare, încercând să demonstreze că numai „neamul român a păstrat o închipuire fecundă,vie,graţioasă, agerime de spirit care se traduce în mii de cugetări fine şi neînţelese, o simţire adâncă de dragoste pentru natură şi o limbă armonioasă, care exprimă cu gingăşie şi totodată cu energie toate aspiraţiile sufletului, toate iscodirile minţii” (Russo, p. 281).

Referindu-se la valoarea estetică incontestabilă a folclorului autohton, A. Russo insistă, în deosebi, asupra baladei ***Miorița*,** descoperită în perioada zilelor de surghiun la Soveja (1864).

Modalitatea de receptare a textului mioritic, precum şi versiunile aflate în circulaţie denotă importanţa acestei variante-arhetip consemnată iniţial de A. Russo în evoluţia „tipologiei formulelor *Mioriţei* de la cele mai simple la cele mai dezvoltate” (Caracostea, p. 124), pentru a dezvălui puterea creatoare a geniului anonim. Exegetul întrevede în ***Miorița*** o sinteza a sufletului românesc, unde şi-a găsit expresie bogăţia de gândire şi simţire românească, concepţia poporului despre perenitatea mitului său existenţial pe aceste meleaguri, precizând, în acelaşi timp ideea, că este „cea mai frumoasă epopee păstorească din lume” şi că „Virgil şi Ovid s-ar fi mândrit cu drept cuvânt, dacă ar fi compus această minune poetică” (Russo, p. 282). Balada ***Miorița*** este încadrată în contextul unor sensuri primordiale cu un substrat mitologic străvechi unde geniul anonim este marcat de ideea „de preamărire a vieţii şi nostalgică resemnare în faţa trecerii inevitabile”, în bucuria simplă de proclamare a filosoficului ca dovadă supremă a existenţei umane (Butnaru, p. 156). Din aceste considerente, ***Miorița*** este apreciată nu numai din punct de vedere al mesajului artistic, dar în acelaşi timp e întrevăzută drept o verigă importantă

BDD-A31206 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:00 UTC)

în afirmarea conştiinţei naţionale, o modalitate de promovare a valorilor general-umane, unde dragostea, munca, creaţia sunt intuite drept o şansă pentru supravieţuirea de mai departe a românilor. Îndemnul de a contribui la valorificarea moştenirii spirituale a poporului şi-a găsit expresie în mai multe articole tematice, studii, incursiuni critice. „Datoria sfântă firească şi naţională" (Russo, p. 47) despre care vorbea A. Russo deja în articolul ***Studie moldovană*** este „de a culege viaţa părintească privată…" (Russo, p. 27), pentru a ajunge la o chintesenţă artistică demnă de tradiţiile vieţii strămoşeşti" (Nastasiu, p. 47). Ideea „poezia poporala trebuie să fie obiectul studiilor noastre serioase, dacă vrem să aflăm cine am fost şi cine suntem" (Russo, p. 85) este de o vie actualitate şi reflectă esenţa dăinuirii noastre milenare, indică o cale sigură de supravieţuire prin intermediul unor principii fundamentale atât prin sfera lor de semnificaţie, cât şi modul de manifestare a frământărilor creatoare ale timpului, revirtualizând tradiţiile naţionale şi căpătând posibilitatea de a universaliza concepţia estetică a sufletului popular.

Este la datoria noastră să-i cinstim memoria şi partea de sacrificiu adusă pe altarul dragostei de ţară şi „cântare a României", cât şi valorificarea poeziei populare, iar la o eventuală reeditare a unor studii fundamentale de folcloristică, un loc aparte ar trebui să-i revină şi lui Alecu Russo.

Referinţe bibliografice

1. BĂLĂEŢ, D.. *Eterna regăsire*. Craiova: Cartea românească, 1879.

2. BUTNARU, Tatiana. *Viziuni şi semnificaţii mitico-folclorice în poezia contemporană (1960-1980)*. Chişinău: Tipografia Reclama, 2011.

3. CARACOSTEA, D., Bârlea, O. *Problemele tipologii folclorice*. Bucureşti: Minerva, 1971.

4. NASTASIU, V.. Conştientizarea românismului. În: *Glasul naţiunii*, 12 martie 1994.

5. RUSSO, Aleco. Poezia populară. În: *Opere. Ingr text, note şi comentarii de E. Levit şi I. Vasilenco.* Chişinău: Literatura artistică, 1989.

BDD-A31206 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:00 UTC)